

KIS-534 – La. *ens*, *essentia*, *entitas*

(GE – 09 04 97)

ENS

Gant an termen-mañ emañ en unan eus poentoù loc'hañ ar Brederouriezh. Houmañ a gemer da bal komz eus “ ar pezh a zo ”. Alese, ar pouez kemeret en he lavar gant

~ hGr. *o[n] (o[nto])*, nepreizh eus *w* *h*
ledverb eus *eijmiv* "bout" ;

~ La. *ens*, ledverb eus *esse* "bout" ;

~ Al. *seiend* , ledverb eus *sein* "bout" (*Seiendes* pa.) ;

~ Gl. *étant*, ledverb eus *être* "bout" ;

~ Sz. *being*, ledverb eus *to be* "bout" ;

~ Iw. *beith* "bout" arveret ivez evel kevatal da La. *ens* ;

~ Kb. *bod* "bout" arveret ivez evel kevatal da Sz. *being*¹.

Diouer al ledverb e brezhoneg a redias an aozerion da vont d'un tun. Dirak tri hent ez emgavent : a) tennañ korvo eus ar pennanor skorellet gant *ouzh*, arveret boas evel gerondiv, ha luniañ **o vout* pe (*an*) **ovoud* ; b) ober gant *bezant*, o reiñ dezhañ un eil kemeradur "ens" en tu all d'an hini en deus endeo, eleze "praesens" ; c) sevel ur furm diwar *bez-* + *-iat/d* : *beziat* aa., *beziad* g. -où. An diskoulm-mañ diwezhañ a voe dibabet ha gantañ e reer abaoe 1965.

Ar **beziad** eo "ar pezh a zo", La. *quod est*, "ar pezh en deus boud", La. *habens esse*. Ar c'heal hollekañ eo a oufed da intent. A se kement despizadur a glasker ober anezhañ a gouezh en ur c'helc'h bac'h pa na c'haller ober seiz warnañ hep rekouriñ

¹ Divrazañ ne glaskan ken amañ : hervez ar yezhoù ez eus erdalioù disheñvel d'an termenoù meneget. Da skouer, Sz. *being* zo kevatal da gemeradurioù 'zo eus Gl. *être*, hemañ a-du-rall o vezañ roet alies da gevatal da La. *ens*, Al. *Seiendes*, h.a. Yvan GUEHENNEC a drugarekaan evit ar resisadurioù en deus roet din an dro da gaout a-zivout lavar ar preder e kembraeg.

d'ur beziad all pe c'hoazh pa ampleg al lavarout pezh eo ar beziad ul lavarer a zo beziad e-unan. Kement-mañ a ro da gompren e veze heñvelekaet hGr. *o/n* hag *eijmiv* gant PARMENIDES endeo — hemañ a voe an hini kentañ o kemer preder gant keal ar *boud* hag o vonnañ : “ ar Boud zo ”. ARISTOTELES, en ur haerñ ivez ez eus eus ar boud gwir, a skoevas ar c'helc'h bac'h dre ar Boelloniezh : e-lec'h despizañ ar beziad, en en dezrannas e kategoriennoù. War e lerc'h, ar Skolastik a zigemme an *ens extra animam* "beziad e-maez ene", isrannet hervez an dek kategorienn aristotelek, hag an *ens in anima* "beziad e-barzh ene" pe *ens rationis*, danzeet gant an devezout, Gl. *être de raison*, Br. *beziad/boud danzeet, danzead* ¹.

Heidegger eo a zistroas war ar c'hraf bet “ ankouaet ” gant ar brederouriezh : ar Bout/d e-unan : “ An dra esparañ degaset gant Heidegger eo ur *sonusted* nevez eus ar verb bout : e sonusted a *verb* end-eeun. Bout : nann ar pezh a zo, met ar verb, ar “ gwezh ” bout. [...] Da heuliad dezhañ emañ : *an digemmañ boniek bout-beziat*, an *diforc'h boudoniel* brudet. Bez' ez eus un diforc'h boniek etre dason a verb ar ger bout hag e zasson a bennanv. An diforc'h en e uc'hañ eo. An Diforc'h eo. Nep diforc'h a c'houlaka un dra bennak boutin — etre bout ha beziat n'eus netra boutin.² ” Ha dres, hevelep *diforc'h* eo a zo bet *ankouaet* gant preder Kornog abaoe Aristoteles.

ESSENTIA

Un aters all a-zivout nep beziad eo : La. *quid est ? quid sit ?* "pezh eo ?" Ar respont eo an despizadur, n'eo mui eus ar c'heal hollek, hogen eus ar beziad-mañ-

¹ Anaout a reer avanturioù an termen-mañ. Evit ar skolastikourion ez aroueze un ergorenn amparet gant ar spered evel benveg devezout — a se e vez c'hoazh kevenebet an *digemmañ gwerc'hel* (Gl. *distinction réelle*), etre div werc'henn (div bajenn eus ul levr), hag an *digemmañ derc'hel* (Gl. *distinction de raison* pe *logique* pe *conceptuelle*), etre div zerc'henn (etre ur bajenn hag ar molekul a ya d'he ober). DESCARTES a intente an termen evel "être selon la raison", o vont betek ober eus an hollved un “ être de raison divine ”. Hiziv avat Gl. *être de raison* a arverer dreist-holl evit arzaelañ un devezad goulo pe faos. Br. *danzead*, skort c'hoazh e reveziadennoù evit gwir, a heuilh e degouezhioù 'zo dedroadur ster e gevatal gallek.

² “ La chose la plus extraordinaire qu'apporte Heidegger, c'est une nouvelle *sonorité* du verbe être : sa sonorité *verbale* précisément. Être : non pas ce qui est, mais le verbe, l'« acte » d'être [...]. Il a pour conséquence : *la distinction radicale être-étant*, la fameuse *différence ontologique*. Il y a une différence radicale entre la résonance verbale du mot être et sa résonance substantive. Elle est la différence par excellence. Elle est la Différence. Toute différence suppose une certaine communauté — entre l'être et l'étant, il n'y a rien de commun ” (Emmanuel LEVINAS, *Dieu, la Mort et le Temps*, Paris 1993, p. 138).

beziad, eleze an *essentia* anezhañ, hGr. *oujsiva*, Al. *Wesen*, Gl. *essence*. Da gevatal emañ Br. **anien** b. [kentañ reveziadenn an termen e VALL.SUP., 1948, p. 68 : “ESSENCE (philos.). *Anian* f. d'après V et le gallois ”]. Prederourion ar Grennamzer a rae ivez gant La. *quid(d)itas* aet da Gl. *quiddité* (Al. *Quiddität*, *Washeit*) — "anien pe natur un dra e kement hag ezgeriet dre un despizadur". Kinnig a ran ar c'hevatal Br. **pezhev** g. (evit al luniadur, kv. *darev*). Amañ ivez e tere menegiñ Br. **genezh** g., damheñvelster da *anien*, "dibarelezh dec'havalet dre ar buhezañ kentoc'h eget dre an despizañ", sk. : “*genezh* ur yezh ”.

ARISTOTELES hag ar Skolastikourion a lak kemm etre an *anienoù kentañ* pe *hiniennel* (Gl. *essences premières*), pezh eo da skouer “ an den-mañ-den ” unveziat, gwerc'hel hag anavezet dre nadiñ hag an *anienoù eilvet* pe *spesadel* (Gl. *essences secondes*), “ mab den ” da skouer, goubar danzeadus diwar-bouez an hollerdaladoù (La. *universalia*).

Ouzh La. *quid sit ?* edo kevenebet *an sit ?* "hag eñ zo" (an dra-mañ-tra) ?, eleze "hag eñ a revez ?" Kenster da Br. **revoud** e c'haller luniañ Br. **eñzo**. A-du-rall hon eus gwelet c'hoazh kudenn ar c'hevenebiñ etre *essentia* hag *existentia* (sl. KIS-523, La-11, pp. 87 hh.)

Nes da *essentia* emañ keal an *haecceitas*, ger bet krouet gant DUNS SCOT da arouezañ “ ar pezh a ra ez eo un dra ar pezh ez eo ha n'eo ket un dra all ”, pe c'hoazh an *ecceitas*¹. Kevatalioù : Gl. *haecceité*, *eccéité*, Al.(WOLFF) *Diesheit*, Sz.(BALDWIN) *this-ness*. E brezhoneg, ken abred ha 1964 e voe kinniget : “ **hennded** b., (Prd) ar bezañ henn, eleze ar bezañ an dra-mañ ha nann un all — **hennelezh** b., (Prd) perzh bezañ henn, eleze pezh a ra ez eo un dra an dra-mañ ha ket un dra all ” (Da-64, pp. 80-81).

Diwar Br. *hennded* e voe ganet Br. **hennad** da zec'heriañ kemeradurioù eus La. *essentia* ha *quid(d)itas* :

“ *anien* hon eus divizet mirout war un dro evit an traoù hag evit mab den — da lavarout eo gant ur ster digor (komz a reomp eus anien mab den, en ur c'houzout ervat n'omp ket evit he anaout penn-da-benn) ;

¹ Graet e voe heñvelsterioù eus an daou dermen betek an 20^t kantved. Troerion 'zo a zegasas *ecceitas* a-geñver gant an *Dasein* heidegerek (daoust ma ne asante ket HEIDEGGER da seurt deveizadur) : “ Le *Da* du *Dasein*, mon *être-là*, mon *eccéité*, recèle le mystère ultime de mon exister ” (A. DE WAELENS). Bezet pe vezet, *ecceitas* intentet "doare eus ar pezh a zo aze" a c'hallfe bezañ Br. *emaelezh* pe, dikoc'h marteze, *sedev* (< *sed* + *eo*). Treiñ a rafenn frazenn DE WAELENS : “An *Da* eus *Dasein*, va *bout-aze*, va *sedev*, zo ennañ kevrin olañ va hanvout.”

“ da heul ez eus ezhomm eus un termen all evit menegiñ an “ anien ” gant ar ster kloz, da lavarout eo an hini a vez savelet gant an anaout dre an termenadur ; aze hon eus degemeret *henn* hag e zeveadoù. **Hennad** un dra eo ar pezh ez eo e kement ma'z eo disheñvel diouzh hennadoù all (an hennad per zo disheñvel diouzh an hennad avaloù, met ar per hag an avaloù zo dezho an hennad boutin frouezh). E berr, an hennad zo un unvez anaout ; anien mab den en eneb zo un dachenn a ergerzher ” (KIS-027, La-03, p. 93).

Prizius e voe an daouad *anien, hennad* da gevenebiñ an durc'hadur *diouzh an erdal* hag an durc'hadur *diouzh an ental* ha da zesteriañ al lostgerioù Br. *-el* hag *-ek* e kement ma verkont a-getep an daveadelezh hag an enlennadelezh (sl. KIS-093, La-05 [1973], pp. 69-70).

Gant HUSSERL e kaver ur c'hemeradur all eus Al. *Wesen*, Gl. *essence*. Warnepe d'ar boaz daveiñ keal an *essentia* da amgant an *anaout* hag ar *meizañ*, e tenn ar c'heal huserlek da gelc'h an *emouezañ*, eleze d'ar *merzhout* da gentañ penn ha, da heul hepken, d'ar c'hounañ, d'an derc'hennañ, d'ar faltaziañ, h.a. Doare pennañ ar *Wesen* hervez HUSSERL eo e vez eñ *nadet* endra vez *goubaret* ar *Wesen* klasel : *nadet* e vez an hinienn ha war un dro ar *Wesen* a-geñver ganti, “ *an daou rizh nadiñ o vezañ disheñvel dre bennaenn* ” (*Ideen I 1 § 12*). Alese an termenoù arveret gant krouer an Anadennoniezh da zigemman e gemeradur diouzh ar c'hemeradurioù kent : *Eidos*, *Essenz*. E brezhoneg e oa dirazomp meur a hent gallus : a) adkemer *hennad* daoust d'ar gontroliezh a savfe etre ar goubarañ hag an nadiñ endalc'het a-getep gant kentañ hag eil ster ar ger ; b) astenn sterva Br. *derc'h* kemeret endeo da gevatal d'an *ΔIdeva* blatonek, met en arvar ur mesk etre *ΔIdeva* hag *eì\do*” ; c) amprestañ an termen gresianek-mañ hag e zeveadoù er ster roet dezho gant HUSSERL — tro hon eus bet c'hoazh d'ober gant Br. *eidoz*, *eidetek* ; d) deverañ diwar Br. *gwez*-(*hBr. gued*, *krBr. goed*, *Kb. gwedd* nes dre e zurc'hadur ster ha moarvat e c'herdarzh da *eì\do*”). Hep disteurel an diskoulm c) : **eidoz**, **eidetek**, e kinnigan mont dre d) hag ober gant **gwezd** g., **gwezadel** aa.

ENTITAS

Gant ster an termen-mañ ivez ez eus c'hoarvezet dedroadurioù trubuilhek abaoe grez ar Skol :

Dietrich von Freiberg, prederour dominikan ganet e-tro 1250, a zespize *entitas* evel henn : “anien hollel an divoud pe an darvoud ardaolet outañ” ; un ardaolad eo

enta. Mestr Eckhart, e gempredad, a wele en *entitas* disoc'h un argerzh kefredel o tiraez an traoù enno o-unan : “ *Intellectus vadit depurando et pertingunt usque ad nudam entitatem rei.*” Aozerion all eus ar Grennamzer a arvere an termen gant kemeradurioù nes da *quiditas, ratio, quod quid est, substantia* — dre vras koulskoude e c'haller lavarout e talvez *entitas* kement hag ar pep gwirañ eus un ergorenn devezout ha pa ve houmañ ul louer *extra animam* pe ur goubar *in animam*, an hent d'e savelañ o vezañ bepred ar c'hefrediñ.

Evel a verker, ez eo deveret ar pennanv *entitas* diwar al ledverb *ens*. Dre e c'herdarzh ez eo da intent evel "perzh bezañ *ens*". Padal, diseurted ar c'hemeradurioù a zegasas an droerion da ginnig ur skalfad termenou o pellaat mui pe vui diouzh al luniadur latin. Hervez Alain de Libera, “ on peut penser à « étantité » ou à « étance », au sens de l'allemand *Seiendheit*. On a choisi ici de calquer le latin, en recourant au mot « entité ».¹ ” Un termen alamanek all a gaver ivez : *Wesenheit*. E brezhoneg e c'haller soñjal e *beziated, beziadelezh* pe, o heuliañ an hent disoc'het gant Al. *Wesenheit*, luniañ ur Br. *aniended*. Dav lavarout evelkent ne voe ket dianav ar c'heal d'ar preder, ac'hoel d'ar yezhouriezh vrezhonek, da dest VALL. 1931, p. 261 ‘ *bezaelez* ’ — ger na voe nepred arveret pa ouzon. E GEPR. e chom ezvezant an enmoned Gl. *entité*. Evitañ da vezañ bet arveret gant ster bremañ Gl. *entité* e c'haller moarvat kinnig Br. **boudelezh** a-geñver gant ar ster skolastek, ac'hoel keit ma chomer estren d'an damant heidegerek da zigemman beziad ha bout. A-hend-all e rafed gant Br. **beziated** b., **beziadelezh** hep diwelout e vez arveret hemañ endeo gant ar c'hemeradurioù "par ar beziadoù", "hollad ar beziadoù" (dre berzh ur forc'hellad a gaver ivez gant Br. *denelezh*, a ra dibab *dended* pa glasker ar resisted). Merket hon eus pegen bodennek oa endeo steriegezh La. *entitas* e preder ar Grennamzer. Frazenn Mestr Eckhart meneget diaraok a drofed : “ *War zibourc'hañ ez argerzh ar c'hefrediñ betek emgavout gant aniended noazh an dra* ”, nemet e kavfed azasoc'h ober gant **pezhev, solwez** g.... Skolastikourion an 21^t kantved imbourc'hent pezh zo gwell.

Dispredet eo ster skolastikel *entitas*. Bev e chom neoazh an hanc'her gant kemeradurioù deveret dre ledentalañ :

1° Gant ur stic'hell wenvrazh e reer gant Al. *Wesenheit* ha Gl. *entité* da aroueziñ ur goubar lakaet d'ul louer. En dro-mañ e reer e brezhoneg peurliesañ gant *boudelezh*. Dav anzav ez eus aze un dareulad a arverer paot ha peurliesañ hep rat (da skouer e'm

¹ Alain DE LIBERA et Cyrille MICHON, *Thomas d'Aquin, Dietrich de Freiberg « L'Être et l'Essence »*. *Le vocabulaire médiéval de l'ontologie*, Paris 1996, p. 247. Dleour on da Goulven PENNAOD a zitouras din al levr-mañ.

boa deraouet ar frazenn gent evel henn : “ En dro-mañ e ra ar brezhoneg peurliesañ...”, troienn a'm eus dilezet dre m'edon dres o plediñ gant al ledentalad a oa ennañ). An holl ledentaladoù avat ne vezont ket ken dinoaz ; en amzer ma veze ar voull gant an ideologiezhoù, e prested da gealioù evel an Istor, an Dispac'h, an Emsav, h.a. ul louerelezh a zec'halved da vasklañ blinded an devezout ha da gantreizhañ an amrealoù.

Da skouer e venegin ur bomm a embannen e 1966 : “ Ar c'heñverioù kemeret ouzh ar boudelezhioù hag an talvoudoù trahiniennel evel an istor, ar vroadelezh, an denelezh a c'hell bezañ yac'h pe gleñvedel” (tonkad 66, *Preder* 84-85, p. 48).

Anv ne rin ken eus al ledentaladoù o vordilhañ en Deologiezh hag e Skiantoù an den. A-walc'h din daveiñ d'un arroud all eus *Preder* : “ Ar ger « âme » n'en deus ket amañ ar sterioù roet dezhañ [...] gant an doueoniezh (ma verk ur voudelezh distagadus diouzh ar c'horf), na gant ar vredoniezh (ma'z eo bet dilezet forzh penaos e gounid termenoù all) ” (KIS-132, La-06, p. 73) — termenoù all, Al. *Psychismus*, Gl. *psychisme*, Br. *bred*, h.a., o talvout ivez ken dinec'h ha tra da dremen goubaroù evit louerioù.

E lavaret 'm eus : en ul lavar laosk, rakheidegerek e reer gant Br. *boudelezh* ; neptuoc'h e rafed gant **hennad**, rikoc'h gant **brizhveziad** ha, perak ket, gant **pezhev** (a zo pezh eo, marteze netra).

2° Al. *Entität*, a-wechoù *Seiendes* eme LALANDE, Gl. *entité* a dalvez da aroueziñ ul louer a geder dezhañ hiniennegezh ha treüded (sl. KIS-501, La-10, p. 397), da skouer ur menez, ur wagenn, ur red avel. Er ster-mañ eur boas da arverañ Br. **hennad**. Ent laosk e terefe Br. *boudelezh* ivez.

3° An hevelep termenoù hag e 2° a arverer en alamaneg hag e galleg da aroueziñ ur “ pezh bennak ” a ambreder hep e zesavelañ. Dereout a rafe ivez an hevelep termenoù brezhonek, **hennad** (ha *boudelezh*), nemet e kavfed gwell **pezhev** ha, perak ket ? **penefi**, **petrefe**...

4° Er Vezekniezh e reer gant Al. *Entität*, Gl. *entité*, Sz. *entity* en ur ster a denn e orin eus ar c'hemeradurioù 2° ha 3° diaraok. Daou lankad zo e desavelidigezh ur c'hleñved nevez : a) dezvonnañ un *anaez*, stad kleñvedel a c'houbarer diwar zeskrivañ klañvourion a hañval bezañ tizhet gant un hevelep droug ; b) dizoleiñ ur savelegezh, eleze displegañ an arbennoù hag ar gwikefreoù, o tigej dre se eus an *anaez* ur *c'hleñved* er ster strizh. An termen *entité* (*mordide*) a lakaer ken war ar c'hleñved ur

wech displeget, ken war ar c'hleñved dianav c'hoazh e zisplegadur, eleze war an anaez pe ar stadoù kleñvedel. Kinnig a ran Br. **hennad (kleñvedel)**.

Tro 'm eus bet da arverañ Br. *boudelezh* ivez en degouezh :
 “ KLEÑVEDONIEZH, studi ouiziel ar c'hleñvedoù, graet anezho boudelezhioù da geñveriañ kenetrezo, da rummañ, h.a. ” (Da-St. p. 33).

BOUDELEZH, BOUDEGEZH

Anv hon eus graet eus bodennegezh kemeradurioù an termenoù skolastikel o tennañ d'ar boud. Kement all a ve da lavarout diwar-benn an termenoù brezhonek evito da harpañ war un diaz lizheradurel munut e-skoaz an diazoù latin, gallek, alamanek...

An destenn vrezhonek kentañ o pleustriñ war ar Voudoniezh e voe *Prederiadou a Zreistnaturoniez* diwar bluenn an Drouiz TAL-HOUARN (skoazellet gant F. VALLEE) embannet en div yezh dindan ur golo gallek : *Méditations métaphysiques*, Librairie HEUGEL, Éditions Psyché, Paris 1936, adembannet gant *Preder* e 1958 dindan an titl : *An amzer, an ec'honder*. Enni e kaver ar ger *boudelezh* evit ar wech kentañ :

“ Mar degemerer ar ger *bezout* da dalvout kement ha "kaout ur **voudelezh** enni he unan ha diere diouzh ar re all", n'emañ ket e kerz an AMZER un hevelep *bezout* ” (*Preder* 3, p. 19).

Bev eo bepred Br. *bezout/d*, bet dalc'het gant Maodez GLANNDOUR evel kevatal da La. *existentia* (sl. KIS-523, La-11, p. 90). Evit Br. *boudelezh* a veizer e skrid TAL-HOUARN en e gemeradur goubarel "perzh bezañ *ens*", resisoc'h : "perzh bezañ *ens extra animam, ens reale*", eleze "beziadelezh hiniennel, trael".

El linennoù dindan, war an hevelep pajenn eus *An amzer, an ec'honder*, e lenner :

“ An AMZER, ha n'eus ket anezhi evel *boud*, zo anezhi evelato, e rezh *keñveriad*. Heñvel e c'hoarvez gant pep keñveriad all : keñveriad ec'honder, keñveriad keferata. Un *dra voudek* eo, koulskoude, ar seurt keñveriadoù, pe gentoc'h, mar dleer mirout d'ar ger *tra voudek* e ster rik a-ziwar ar gerdarzhañ, n'eo ket an AMZER *boudek* : n'eo ket un dra. *Rakvoudel* ez eo avat, ha ne hañval ket e ve ur ger all o spletañ kaeroc'h gant ar mennoz e kement a sell ouzh ar *c'heñveriadoù* noazh etre ar *boudoù*. ” (*Preder* id., *ibid.*)

Kaout perzh er voudelezh, kaout perzhioù boudel eo bezañ *boudek* evel ma'z eo kaout perzhioù denel bezañ *denek*. Kavout a reer kevenebet an daou gemeradur eus an *habere esse*, an eil diouzh an erdal, ar *voudelezh*, egile diouzh an ental, ar *voudegezh*. Mar komprenan an destenn, an amzer n'he deus ket *boudelezh* drezi he unan, koulskoude e piaou perzhioù *boudel* ha dre se e c'haller lavarout ez eus *boudegezh* enni, ez eo *tra voudek*. Padal e kil an aozer rak lavarout ez eo *boudek* an amzer rak aon na rofe an adanv-mañ da intent ez eo an amzer ur *boud* "enni he unan ha diere diouzh ar re all", eleze un *ens reale*, ur beziad trael, pa n'eus anezhi nemet un daveadur (ur *c'heñveriad*) etre ar *boudoù*.

Ur c'heal nes 'm boa strivet da verat e 1963 en un arroud a-zivout an handerc'had lennegel (an *hontger*) oc'h ober anv eus ar *voudelezh keñverel* anezhañ (sl. TONKAD 63, *Preder* 53-54, p. 53). Ne gemeren ket ar voudelezh trael da stalon evit priziañ an derez *boudegezh* a zo gant an *hontger* ; ambredañ a raen un urzh all a *voudelezh*, klok drezi he unan eviti da gaout keñverioù gant an draelezh — gant ar ster-mañ e kemeren eno an adanv *keñverel*.

Er skrid prederel *Skiant Vreizh* embannet gant *Gwalarn* e 1941 en he niv. 135-139 dindan an anv GAWAIN e venne an aozer stigmañ n'eo ket urzhioù met derezioù a voudelezh : etre an *Divoud*, “ kement tra nad eo ket ” hag ar *Gwirvoud*, “ kement tra a zo tost ouzhit ha pouezus evidout ” edo an *Amvoud*, “ kement tra a zo pell diouzhit ha dibouez evidout ”. Enaouet oa ar brederiadenn gant ur vroadelouriezh kevrinel ha Breizh oa dezverk an dereziañ boudoniel. Er studienn a embannis e 1965, *Keal ar gwirvoud en Emsav* (TONKAD 65, *Preder* 72-73, pp. 57-67), e striven da zizarbenn dangorelouriezh GAWAIN e gounid un damkaniezh a anven neuze *gwerc'hegezh vammenniñ*.

“ Un den n'emañ ket er bed en hevelep doare hag un dra ; aes eo dinac'h « gwirvoud » ur wagenn er mor, penaos dinac'h avat « gwirvoud » un den ha pa ve dioutañ gwashañ enebour Breizh ? [...] Anat eo n'he deus ket Breizh ur « **voudegezh** » kevatal da « **voudegezh** » ur wagenn distaget gant hon sell war c'horre ar mor, nag ivez da « **voudegezh** » an enebiezh a vag outi he enebourion pe an digasted a ziskouez outi he fobl. Ar **boudelezhioù**-se ne c'hellomp anaout nemet en o genezh ha direizh e ve ober, evit abegoù estren d'o genezh, **gwir-**, **am-** pe **di-voudegezhioù** anezho ” (pp. 63-64).

Ne oa ket anv a « *voudelezhioù* » a urzh disheñvel, met a zerezioù en *habere esse* : an diforc'h hervez GAWAIN etre « gwirvoud » hag « amvoud » eo e oa muioc'h a « voud », brasoc'h « boudegezh » gant henezh. Diouzh va zu ez adkemeran ar ger

« gwirvoud » oc'h ober riklañ e ster, o reiñ staelad brientek d'an den — diwar skouer an Dasein heidegerek pe “al louer nemetañ eo an deñ hervez SARTRE.

Mat eo bet, din da nebeutañ, adlenn skridoù TAL-HOUARN, GAWAIN ha va re — ha pa ve hepken evit stadañ ez aemp holl dre ul lavar laosk. A-c'houde m'en deus HEIDEGGER tennet eus an ankouazh an diforc'h boniek *Sein-Seiendes*, ne c'haller mui ober *bout/d* eus ar pezh a ranker envel *beziat/d*. Lezel a ran gant al lenner an emell da erlec'hiañ *(-)beziat/d(-)* ouzh *(-)boud* (-) e pep hini eus an testennoù meneget diaraok. Sklaerius e c'hallho bezañ. Da skouer, e paouezo a gavout kontroliezh etre haeradenn TAL-HOUARN : “An amzer n'eus ket anezhi evel *boud*” ha hini HEIDEGGER : “Ar *bout* eo an amzer.” E testenn GAWAIN e tivolc'ho raktal stambouc'h angerzhek ar *Gwirvoud* pa vo direet d'ur *beziad* eeun pe gentoc'h d'ur *brizhveziad* ideologek. E'm fennad eus 1965 erfin e vo anat, mar diskuilhan sklaer ar mesk a ra GAWAIN etre ar *boud* hag ar *beziadoù*, e kouezhan da'm zro en un divezouriezh eeunik e-keñver ar *brizhveziad* all ez eo an Emsav, da zaou vlein dezhi ur *gwirvoud* nevez hag un *dirvoud* ken dangorek ha re GAWAIN.

Bez' hor bo tro, a'm eus spi, da bleidiñ c'hoazh gant argraf ar *bout/d* oc'h ober anv eus PARMENIDES, Mestr ECKHART, HEIDEGGER, LEVINAS ha prederourion all ; a-walc'h eo evit ar pred tremen gant an notenn-mañ da zivrazañ un dachenn amjestr — ha da ren un tamm emzezrann.